

شاعر مبارزی که لبانش را دوختند

میرزا محمد فرخی یزدی، شاعر آزادی خواه، سال ۱۲۶۸ در یزد متولد شد. ۱۵ ساله بود که به دلیل اشعار تندى که می‌سرود، از مدرسه اخراج شد. فرخی از هواداران جدی و حقیقی حزب دموکرات در شهر یزد بود. در نوروز سال ۱۳۲۷ ق، به جای مدح و چالپوسی حاکم یزد، خطاب به او شعر تند و تیزی خواند. حاکم یزد با شنیدن این شعر دستور داد دهان فرخی را با نخ و سوزن دوختند و به زندانش افکندند.

او دو ماه بعد از زندان یزد فرار کرد. اواخر سال ۱۳۲۸ ق به تهران کوچید و در آنجا مقالات و اشعار مهیجی را درباره آزادی در روزنامه‌ها به نشر سپرد. به دلیل مخالفت با قرارداد ۱۹۱۹ مدت‌ها در زندان شهربانی محبوس شد. با وقوع کودتای سوم اسفند، همراه با بقیه آزادی خواهان مدتی در باغ سردار اعتماد زندانی بود. سال ۱۳۰۰ ش در تهران روزنامه طوفان را منتشر کرد. سال ۱۳۰۷ فرخی از طرف مردم یزد به نمایندگی مجلس شورای ملی انتخاب شد. بعدها در نتیجه مبارزات سیاسی علیه رضاشاه ناچار از ایران خارج شد. پس از بازگشت بلافاصله تحت نظر قرار گرفت. اندکی بعد ابتدا به زندان ثبت و سپس به زندان شهربانی افتاد. همزمان پرونده‌ای با اتهام «اسائه ادب به مقام سلطنت» برای وی تشکیل شد. او پس از عمری مبارزه در زندان قصر و ظاهرا در ۲۵ مهر ۱۳۱۸ مسموم شد. بنا به اظهار دادستان محاکمه عمال شهربانی، فرخی در بیمارستان زندان، با تزریق آمپول هوا به دست پزشک احمدی کشته شد.

خودزنی / محیط زیست

خطاست تا همدان آب در سبد بردن!

در شرایطی که طبق وعده ستاد احیای دریاچه ارومیه، آب رودخانه زاب تا سال ۱۳۹۸ به دریاچه ارومیه خواهد رسید، نظرات کارشناسی متفاوتی درباره درستی این تصمیم در وهله اول و میزان بهبود وضعیت دریاچه ارومیه در نتیجه اجرای این پروژه مطرح شده است در این زمینه ناصر آق، عضو هیئت علمی دانشگاه ارومیه و مدیر پژوهشکده دریاچه ارومیه با تأکید بر این موضوع که دریاچه ارومیه وضعیت بسیار بدی دارد و تقریباً در مرز خشک شدن است و متأسفانه این واقعیت اعلام نمی‌شود، می‌گوید: طرح انتقال آب زاب در صورت اجرای به موقع یکی از بهترین طرح‌هاست، زیرا آب رودخانه‌ای است که از داخل ایران به عراق می‌رود و حدود یک میلیارد و ۲۰۰ میلیون متر مکعب آب دارد و برنامه ایران این است که بتواند ۵۰ درصد آن را به عنوان حق آبه ایران به کشور انتقال دهد. در سوی دیگر اسماعیل کهرم، مشاور رئیس سازمان حفاظت محیط زیست با بیان اینکه طرح انتقال آب رودخانه زاب به دریاچه ارومیه بدون ارزیابی زیست محیطی است، می‌گوید: یک جنبه از طرح مربوط به مقررات بین‌المللی است که در سال ۲۰۱۲ تصویب شده که طبق آن رودخانه‌هایی که از یک کشور منشأ می‌گیرند و به کشور دیگر می‌ریزند، مجوز برداشت توسط کشور مبدأ را ندارند. بنابراین چون از نظر مقررات بین‌المللی امکان اجرای این طرح وجود ندارد، عراق می‌تواند به مجامع بین‌المللی شکایت ببرد. این فعال حوزه محیط زیست با اشاره به اینکه میزان آبی که در سال از رودخانه زاب عبور می‌کند در دوره ترسالی ۶۰۰ میلیون متر مکعب است و در حال حاضر که دوره خشکسالی است این عدد به ۴۰۰ میلیون متر مکعب رسیده، تأکید می‌کند: گنجایش دریاچه ارومیه ۳۷ میلیارد متر مکعب است. بنابراین این مقدار کفاف احیای دریاچه ارومیه را نمی‌دهد و ۶۰۰ میلیون متر مکعب در مقابل ۳۷ میلیارد متر مکعب معادل یک پنجم است و این مقدار آب نمی‌تواند هیچ مشکلی را حل و دردی را دوکند. همچنین ناصر کرباسی، استاد دانشکده محیط زیست دانشگاه تهران ضمن اعلام مخالفت خود با طرح انتقال آب زاب به دریاچه ارومیه، با بیان اینکه این وضعیت نتیجه ندانم کاری‌های گذشته است و این ندانم کاری‌ها با اجرای طرح انتقال آب زاب به دریاچه ارومیه نیز ادامه دارد، اظهار می‌کند: اینکه می‌خواهند رودخانه‌ای را که به صورت طبیعی جریان دارد، خشک کرده و آب آنجا را به سمت دریاچه آورند، کار اشتباهی است چون با این اقدام بعد از مدتی در یک نقطه دیگر کانون تولیدریز گرد ایجاد می‌شود و آن موقع لابد تصمیم به انتقال آب یک حوضه دیگر به رودخانه زاب را خواهند گرفت. بنابراین انتقال آب به منظور جریان ندانم کاری‌ها کار خطایی است و از لحاظ اکولوژیکی نیز آسیب‌زا است. آنچه خواندید حاصل زحمت سرکار خانم زینب رحیمی در خبرگزاری ایسنا است. همان طور که دیدید نظرات ضد و نقیضی درباره انتقال آب رودخانه زاب به دریاچه ارومیه وجود دارد. من که می‌دانم متولیان امر در نهایت بدون هیچ‌گونه توجهی به نظرات مخالف، آب رودخانه زاب را به دریاچه ارومیه خواهند برد. من که می‌دانم تا چند سال دیگر در عزای رودخانه زاب سیاه خواهیم پوشید. من که می‌دانم... یکی نیست به مسئولان ستاد احیای دریاچه ارومیه این بیت شعر طنز را یادآوری کند که: خطاست تا همدان آب در سبد بردن / که آب تا همدان در سبد نخواهند ماند...

فارسی را پاس بداریم

نان داغ کباب داغ / تازه‌های نشر

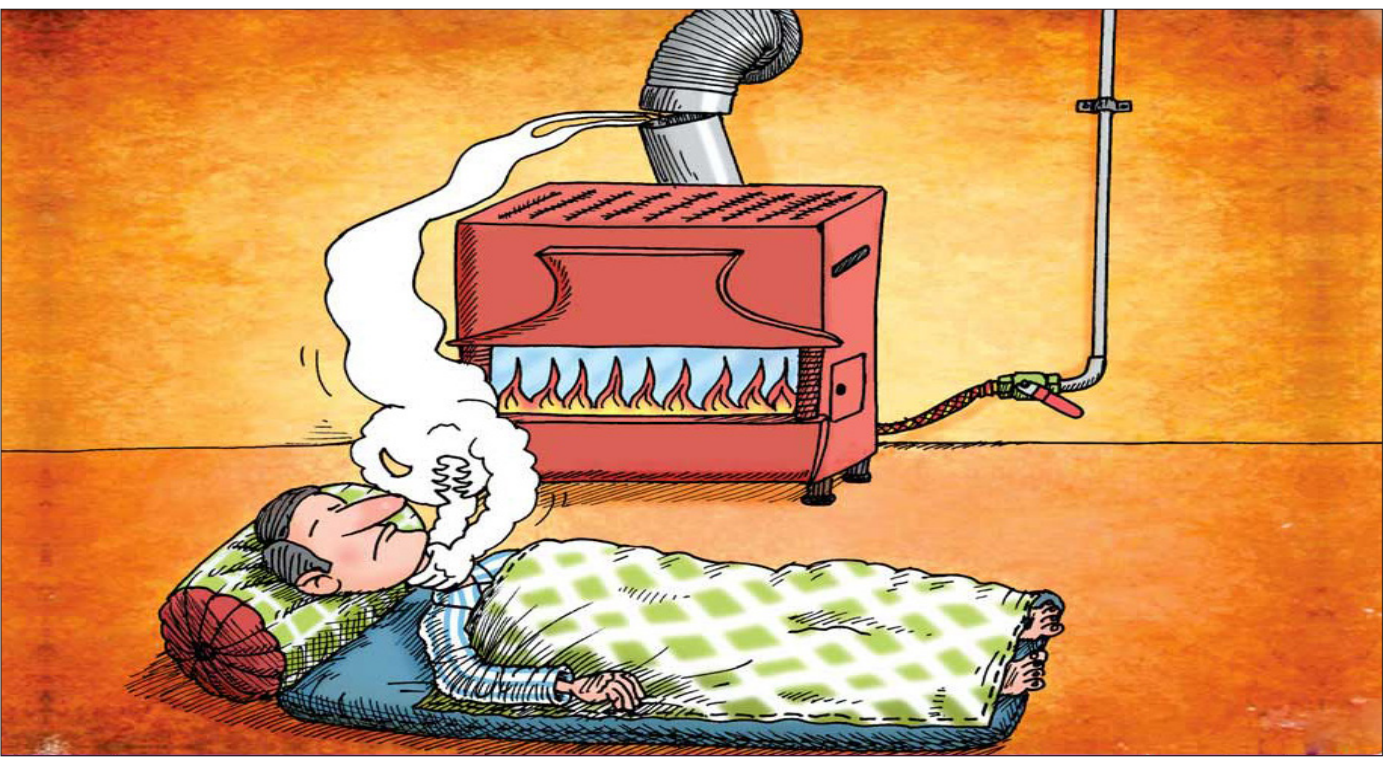
از زاویه دید محمدرضا شاه

کتاب «شیر علم» داستان زندگی اسدالله علم منتشر شد

نشر کوله پشتی به تازگی کتاب «شیر علم» را به قلم شهربار زمانی و با موضوع زندگی اسدالله علم و رابطه وی با خاندان پهلوی روانه بازار کتاب کرده است. این کتاب روایتی تاریخی از زندگی اسدالله علم، وزیر درباره دوران پهلوی را در قالب مستند داستانی بیان می‌کند که بر تشریح رابطه ویژه دربار با وی تمرکز دارد. شهربار زمانی در بخشی از مقدمه خود بر این اثر بخش قالب توجهی از متن خود را تشریح‌کننده زست‌های سیاسی علم و محمدرضا پهلوی در برخورد با غرب به ویژه آمریکا، سیاست‌های نفتی ایران و اوپک، تحلیل رفتار مخالفان و تأکید بر پیشرفت کشور در قالب برنامه‌های واهی توسعه‌گرایانه می‌داند. از جمله نکات قابل توجه در این کتاب که راوی اصلی آن محمدرضا پهلوی است، انتخاب نام «شیر علم» برای آن است. نویسنده در بخشی از متن در قالب دیالوگی میان شاه و علم، با برداشت از بیت مشهور مولانا یعنی «ما همه شیریم، شیران علم / حمله‌مان از باد باشد دم به دم»، علم را به پرچمی که از خود اختیاری ندارد و یاد آن را تکان می‌دهد، تشبیه کرده است.

در بخشی از فصل نخست این کتاب می‌خوانیم: «اسدالله چقدر عجز و لایه کرد جلوی هویدا را بگیرد و ما گوش نکردیم. مرتیکه با چرب‌زبانی خانم را خام کرد و مهره‌های خودش را توی دفتر و دستک شهبانو جا کرد و تا اتاق خواب ما هم پیش رفت. آدم حساسی تو پاچه‌مان کرده بود، دل‌مان اینقدر نمی‌سوخت. گفتیم پاچه، یاد گردش‌های نیمروز افتادیم... کجا مادر گیتی چون اسدالله بزاید؟ اسرار خانواده سلطنت را بهش کی گفتیم و خیال‌مان آسوده بود، جایی درز نمی‌کند. کار شهناز مادر مرده را اسدالله سامان داد. اگر پیگیری

گردش روزگار برعکس است

سرما از راه می‌رسد...

طرح: بهروز فیروزی

با کاروان حله / اخبار هنر

رویای شاعرانه یک نقاش

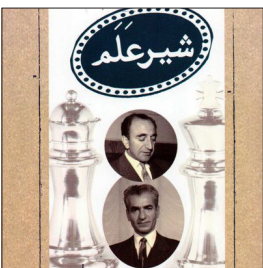

نگارخانه سهراب ۴۰ اثر از آثار ناصر اویسی، هنرمند پیشکسوت نقاشی ایران را در نمایشگاهی تحت عنوان نقاشی‌های شاعرانه در معرض دید عموم قرار می‌دهد. ناصر اویسی که از فعالان مکتب سقاخانه به شمار می‌رود، برنده مدال طلا و دیپلم مخصوص نمایشگاه بین‌المللی کامپیون ایتالیا است. از او چند کتاب در ایران و ایتالیا و آمریکا به چاپ رسیده است. سبک نقاشی اویسی شعرگونه است و آن را در حد

فاصل نقاشی و خط معلق نگه می‌دارد. مشخصه آثار او زنان زیباروی برگرفته از خورشید خانم ایرانی و اسب‌های نیرومند در حال حرکت و رنگ‌های درخشان است. اویسی جویز متعددی از نمایشگاه‌ها و بی‌نال‌های بین‌المللی دریافت کرده و آثارش در شهرهای مهم جهان نگهداری می‌شوند. او از نگاره‌های سلجوقی و قاجار به طور مستقیم در آثارش استفاده کرده است و مانند نقاشان هم نسل خود تغییری بزرگ در تاریخ نقاشی ایران پدید آورده است. فضای آثار اویسی به سرزمینی رؤیایی شبیه است که در آن نه دشنامی رد و بدل می‌شود و نه خشمی می‌ترکد. در این سرزمین دل‌ادگان و امیرزادگان و سوارکاران در تابش نوری طلایی و در متن رنگ‌هایی ارغوانی از مقابل چشم می‌گذرند. نکته مهم نمایشگاه نقاشی‌های شاعرانه این است که آثار به نمایش درآمده در این نمایشگاه از مجموعه‌داران جمع‌آوری نشده بلکه آثار مستقیم از خود هنرمند گرفته شده و به نمایش در خواهد آمد. این نمایشگاه جمعه ۲۴ مهرماه در گالری سهراب افتتاح شده و به مدت دو هفته ادامه خواهد داشت.

... شبنم در این بهار دلیل نشاط نیست
صبحی ست کز وداع چمن گریه می‌کند
بیدل! به هرکجا برگ آبروی نشان دهند
در ماتم حسین و حسن گریه می‌کند
(مولانا عبدالقادر بیدل دهلوی / قرن یازدهم / غزلیات)

سوت‌بان

شیر علم
شهربار زمانی
انتشارات کوله‌پشتی
قیمت: ۱۷ هزار تومان
صفحه ۳۱۸

او نبود، دخترمان را از ارث محروم کرده بودیم. شهناز نه از شوهر شانس آورد نه از مادر، ملکه مادر و خواهرها هم گرفتار زندگی شخصی شدند و آنطور که انتظار می‌رفت به دخترمان نرسیدند. او مثلاً به کمبود عاطفه شد و گیر این پسره جهانی افتاد...»

اسدالله علم در ۱۲۹۸ شمسی در بیرجند متولد شد. پدرش ابراهیم علم معروف به «شوکت‌الملک» - از خوانین قانئات و سیستان - در کودتای ۱۲۹۹ ش. متحد رضاخان بود. او در پی این کودتا حکمران قانئات و سیستان و بلوچستان شد و چند دوره نیز وزارتخانه پست و تلگراف و تلفن را برعهده داشت. اسدالله علم پس از عزل علی‌امینی از مقام نخست‌وزیری، در تیر ۱۳۴۱ مأمور تشکیل کابینه شد و تا اسفند سال بعد عهده‌دار این سمت بود. مهم‌ترین رویداد این دوره تصویب لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی بود. این لایحه به دلیل آنکه ماهیت ضداسلامی داشت مورد اعتراض شدید روحانیون به ویژه امام خمینی (ره) قرار گرفت و اوج‌گیری مخالفت‌های مردمی سبب شد علم از اصرار بر تصویب لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی عقب‌نشینی و لغو آن را در آذر ۱۳۴۱ اعلام کند.

برگزاری فرخنده ششم بهمن ۱۳۴۱ و تحریم آن توسط مردم، کشتار طلاب در مدرسه فیضیه قم در فروردین ۱۳۴۲، بازداشت حضرت امام خمینی در ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ و سپس سرکوب خونین پیام پانزده خرداد از دیگر رویدادهای عمده دوران نخست‌وزیری علم بود.

بنیان‌گذار بلغارستان، ایرانی است

مالین مالینف، مسن‌ترین هنرمند هفتمین سمپوزیوم بین‌المللی مجسمه‌سازی تهران درباره حضور در این رویداد هنری گفت: در تاریخ کشورم آمده بنیان‌گذار بلغارستان شخصی است به نام آسپاروخ که از ایران به این منطقه سفر کرده. بسیاری از بلغارستانی‌ها معتقدند زادگاه اصلی بنیان‌گذار کشورمان ایران است به همین دلیل همیشه دوست

داشتم زادگاه پادشاه کشورم را از نزدیک ببینم. و این سمپوزیوم این فرصت را در اختیارم قرار داد.

وی در این باره ادامه داد: خوشبختانه ایران تأثیر بسیار خوبی روی من گذاشت و من با روحیه‌ای شادتر به کشورم برمی‌گردم. این روزها تمام تلاشم را به کار می‌بندم تا مجسمه خوبی در ایران به یادگار بگذارم.

این هنرمند بلغاری اظهار داشت: سطح برگزاری سمپوزیوم فراتر از انتظارم است. همه چیز به بهترین شکل پیش می‌رود و هنرمندان بدون هیچ مشکلی به ساخت مجسمه‌هایشان مشغولند. تنها مشکل زمان محدودی است که در اختیار داریم.

ساخت این مجسمه‌ها به زمان زیادی نیاز داشت تا هنرمندان هم فرصت استراحت داشته باشند. هنرمندان خارجی علاقه دارند با نقاط دیدنی تهران آشنا شوند اما فرصت بریمان مهیا نیست.

- اکنون مادر زبان پارسی هم کلمات پارسی داریم هم خارجی. در برخورد با کلمات جدید، اگر بتوانیم می‌سازیم (یارانه) اگر نتوانیم خودش را به کار می‌بریم (تاکسی، مترو). فضای برخاسته از انقلاب تشعشعات و ازسازی فرهنگستان سوم را به میان مردم برد و مردم را در وضعیتی قرار داد که می‌توان آن را وضعیت «زبان آگاهی» نامید. سختگوییان زبان به طور طبیعی متوجه نیستند که دارند زبان را به کار می‌برند و اصولاً باید هم این طور باشد. همان طور که ماهی هم نمی‌داند در آب است. ماهی فقط زمانی متوجه حضور آب می‌شود که از آب بیرون می‌افتد. ما هم اکنون به نحوی از «آب» زیانمان بیرون افتاده و زبان آگاه شده‌ایم.

- هیچ‌یک از فرهنگستان‌های سه‌گانه ایران در تحول نثر پارسی تأثیری نداشته‌اند. این کار اساساً به دست نویسندگان و مترجمان ایران انجام می‌شود. تأثیر فرهنگستان‌ها در حوزه واژگان بود. این تأثیر در دوران کنونی (فرهنگستان سوم) چشمگیرتر است چون اکنون با ورود حجم هولناکی از واژه‌های علمی و فنی در دنیای مدرن روبه‌رویم.

معیار ندارند. به نظر من جای نگرانی نیست. البته توجه دارد که منظوم کتاب‌ها و مجلات جدی که به طریق الکترونیک منتشر می‌شوند نیست.

- رسم الخط اصولاً هیچ ربطی به نثر پارسی ندارد. جمله «او حرف‌های به‌جا می‌زند» یا جمله «او حرف‌های بجا می‌زند» از لحاظ نثر هیچ تفاوتی ندارد. رسم الخط نسبت به نثر نقشی بسیار فرعی دارد. اصل زبان است. رسم الخط وسیله است. شما می‌توانید «است» را «اصت» بنویسید بدون اینکه به نثر و در واقع نثر زبان آسیب وارد شود. این قبیل املاهای من در آوردی در مقوله شکسته‌نویسی افراطی قرار می‌گیرد. شکسته‌نویسی لطمه‌ای به زبان نمی‌زند. فقط خواندن را مشکل می‌کند. در گفت‌وگویی خواندم که کسی به طرف مقابل می‌گفت «نا کن یا من چیکار می‌کنه» و منظورش این بود که «نگاه کن...» یا اینکه «صباح‌الحال خوب نیست» که منظور «صبح‌ها حالش خوب نیست» است. متأسفانه، بسیاری از کسانی که کلمات را تا این حد می‌شکنند حافظه بصری خواننده را در نظر نمی‌گیرند و به‌سازوکار خاموش خوانی آگاهی ندارند.